

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALARI VAZIRLIGI**

"TASDIQLAYMAN"
O'quv ishlari bo'yicha prorektori
D.Xolmatov

_____

“.....” ..... 2023 yil

**IQTISODIY TA'LIMOTLAR TARIXI
AMALIY MASHG'ULOTI**

**1- kurs uchun
(kechki ta'lim)**

Bilim sohasi:	300000 - Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi:	310000 - Ijtimoiy va hulq atvoriga oid fanlar
Bakalavriat yo'nalishi:	ta'lim 60310100 – Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

Namangan-2023

1-AMALIY MASHG'ULOTI

«IQTISODIY TA'LIMOTLAR TARIXI» FANINING PREDMETI VA O'RGANISH USULI. QADIMGI DUNYO IQTISODIY TA'LIMOTLARI

Reja:

1. Iqtisodiy fikr, g'oya, qarash, ta'limotlarning paydo bulishi va rivojlanishi
2. Iqtisodiy fan tarixida maktablar va yo'nalishlar tushunchasi
3. Qadimgi Osiyodagi iqtisodiy g'oyalar
4. Qadimgi Yunonistondagi iqtisodiy ta'limotlar
5. Qadimgi Rimdagi iqtisodiy g'oyalar

Asosiy tushuncha va iboralar: iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot; fikr, g'oya, nazariya, konsepsiya; iqtisodiy kategoriya; legistlar; daosizm; "Manu qonunlari"; "Artxashastra"; "buyumning qiymati"; sudxo'rlik; "gapiruvchi qurollar"; "ekonomika"; "xrematistika"; Xammurapi qonunlari; konfutsiylik; boylik taqsimoti; legistlar; daosizm; "Manu qonunlari"; "Artxashastra"; "buyumning qiymati"; sudxo'rlik; "gapiruvchi qurollar"; "ekonomika"; "xrematistika".

Nazorat va muhokama uchun savollar:

1. Dastlabki iqtisodiy g'oyalar qachon va qayerda paydo bo'la boshladi?
2. Sharq quldorligining antik dunyo mamlakatlaridagi quldorlikdan asosiy farqlari nimadan iborat? Shu davrdagi g'oyalar bo'yicha boylikning asosi nima?
3. Xammurapi qonunlari qachon va qaysi davlatda yuzaga keldi, uning asosiy mazmunini aytib bering.
4. "Artxashastra" asari qachon yaratilgan va undagi muhim iqtisodiy fikrlar; qiymat, foyda tushunchalariga munosabat.
5. Davlatning iqtisodiyotga aralashuvi masalasi.
6. Qadimgi Xitoydagi iqtisodiy g'oyalar; Konfutsiy, konfutsiylik, daosizm g'oyalari; tabiiy huquq nazariyasi, iqtisodiyotni odat bo'yicha boshqarish tamoyili.
7. Mamlakat, xalq boyishi uchun qilinishi kerak bo'lgan chora-tadbirlar.
8. Qadimgi Osiyo va antik dunyoda qo'llaniladigan xo'jalik turi. Nega quldorlik tuzumi tabiiy deb baholangan?
9. Qullar to'g'risida "gapiruvchi" iborasining muallifi kim, u nega shunday degan?
10. Pulning almashuv qiymatidan boshqa qanday funksiyasi tan olingan va uning muallifi kim?
11. Qaysi olim mehnat taqsimotiga alohida urg'u beradi? Mehnat taqsimoti qaysi omillarga bog'liq?
12. Aflotun jamiyatni qanday guruhlarga ajratadi?
13. Pul va sudxo'rlikka salbiy munosabatning sababi.
14. Arastuning asosiy iqtisodiy fikrlari, "haqiqiy boylik", tovar almashuvi, qiymat kategoriyalariga berilgan tavsif. Ushbu formuladan qay biri va nega ma'qul deb topilgan: T-T, T-P-T, P-T-P, P-P ?
15. Ekonomika va xrematistika nima, ulardagi qarama-qarshilik va umumiylik.
16. Qadimgi Rimdagi g'oyalarning asosiy xususiyatlari.
17. Quldorlar jamiyati yemirilishining bosh sabablari.
18. "Ishlamagan tishlamaydi" iborasi dastlab qayerda uchraydi va uning mohiyati nima?

2-AMALIY MASHG'ULOTI

FEODAL JAMIYATI VA UNING YEMIRILISHI DAVRIDAGI IQTISODIY QARASHLAR

Reja:

1. Arab mamlakatlaridagi dastlabki iqtisodiy g'oyalar. Islomdagi iqtisodiy qarashlar. Ibn Xaldun
2. G'arbiy Yevropadagi iqtisodiy g'oyalarga qisqacha tasnif
3. O'rta asr utopiyalari

Asosiy tushuncha va iboralar: Islom; ribo; Ibn Xaldun; "Kitob-ul-ibar"; "Русская правда"; "Domostroy"; "beg`araz sovg`a"; "Utopiya"; "Oftob shahri"; ilk xayoliy sotsializm; "qo`ylar odamlarni yeb qo`ydi".

Nazorat va mulohaza uchun savollar:

1. Feodal yer egaligi davri qachon boshlangan va uning rivojlanish bosqichlari qaysi? Bu davrda bosh iqtisodiy g'oya nimadan iborat bo`lgan?
2. Islom dinida qanday iqtisodiy g'oyalar qo`llab-quvvatlangan va qaysilari inkor etiladi, nega? Ribo' nima?
3. Islom aqidalari bo`yicha savdo foydasining eng yuqori foizi qancha?
4. Ibn Xoldunning bosh iqtisodiy asari qaysi va u qachon yozilgan? Asardagi asosiy iqtisodiy g'oyalarni ta'riflab bering.
5. G'arbiy Yevropada feodalizm davridagi iqtisodiy g'oyalarning asosiy yo`nalishlarini aytib bering.
6. Foma Akvinskiyning iqtisodiy ta'limotida qaysi masalalarga asosiy e'tibor berilgan?
7. Rossiyadagi shu davrdagi iqtisodiy g'oyalarning asosini nima tashkil etadi?
8. Xayoliy (utopik) sotsializmning asoschilari kim? Xususiy mulk va pulga bo`lgan munosabat hamda yangi jamiyatning asosiy aqidalari qanday?
9. "Qo`ylar odamni yeb qo`ydi" iborasining mazmuni nima, bu ibora qachon va kim tomonidan aytilgan?

3-AMALIY MASHG'ULOTI

O`RTA OSIYODAGI DASTLABKI VA TEMURIYLAR DAVRIGACHA BO`LGAN IQTISODIY G'OYALAR

Reja:

1. "Buyuk ipak yo`li"ning Markaziy Osiyoda iqtisodiy munosabatlar rivojlanishidagi o`rni
2. Markaziy Osiyo donishmandlari asarlarida islom ta'limotidagi iqtisodiy g'oyalarning bayon etilishi
3. Xalq og`zaki ijodidagi iqtisodiy qarashlar
4. Forobiy, Ibn Sino, Beruniy va Yusuf Xos Hojib asarlaridagi iqtisodiy g'oyalar mohiyati

Asosiy tushuncha va iboralar: "Avesto" , "Hidoya" asari; islomdagi farz va sunnat amallari; zakot; halol mehnat, halol luqma, ehson, sadaqa; ehtiyoj, boylik, mulk, davlat.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. "Buyuk ipak yo`li" ning Markaziy Osiyoda iqtisodiy munosabatlar ravnaq topishida o`rnini nimalardan iborat?
2. "Avesto"dagi iqtisodiy g`oyalarda ijtimoiy mehnat taqsimotining qaysi jihatariga ko`proq e`tibor berilgan?
3. "Avesto" asarida qashshoqlikni yo`qotish borasida qanday tadbirlar asos qilib olingan.
4. "Alpomish" dostonidagi ijtimoiy nizoda islom ta`limotidagi qanday mezon sabab bo`lgan?
5. Xalq maqollaridagi iqtisodiy fikrlarni bayon eting.
6. Islom ta`limotidagi iqtisodiy g`oyalarni qanday guruhlariga taqsimlash mumkin.
7. Farobiy, Ibn Sino, Beruniy va Yusuf Xos Hojibning iqtisodiy g`oyalaridagi umumiy va xususiy jihatlarni so`zlab bering.
8. Milliy iqtisodiy tafakkur shakllanishida Markaziy Osiyo donishmandlari iqtisodiy g`oyalarning ahamiyatini so`zlab bering.

4-AMALIY MASHG`ULOTI

AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDAGI IQTISODIY G`OYALAR VA IQTISODIY SIYOSAT

Reja:

1. Amir Temur davridagi iqtisodiy g`oyalar
2. Shoxruh Mirzo va Mirzo Ulug`bek davridagi iqtisodiy islohotlar
3. Alisher Navoiy asarlaridagi iqtisodiy g`oyalarning mohiyati
4. Bobur va boburiylar davridagi iqtisodiy g`oyalar

Asosiy tushuncha va iboralar: Iqtisodiyotni boshqarish (Devoni buzruk va devon); vazirlar vakolati; yer egaligining 5 ko`rinishi; ulufa (oziq-ovqat, maosh); soliqqa tortish tartibi; tanho; Ulug`bek islohotlari; "Fulusiy adliya" tashqi savdoga e`tibor; tamg`a bojidagi o`zgarishlar; A.Navoiyning "Vaqfiya" (1482), "Mahbub-ul qulub" (1500) asarlari; Zahiriddin Muhammad Boburning "Mubayyin", "Zakot to`g`risida asar" kitoblari; "Hiroj", "Muqassam", "Muvazzar".

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Amir Temur davlatining ilmiy qonun qoidalari qaysi asarda keltirilgan?
2. Amir Temur davridagi davlatni boshqarish tartibi qanday bo`lgan?
3. Amir Temur davridagi soliq tizimi va maoshni belgilashning xususiyatlarini so`zlab bering.
4. Ulug`bek davridagi islohotlar qaysi sohani barqarorlashtirishga qaratilgan?
5. Alisher Navoiy asarlaridagi iqtisodiy g`oyalarning mohiyatini gapirib bering.
6. Alisher Navoiyning "Vaqfiya" asarida qanday iqtisodiy g`oyalar bayon etilgan?
7. Zahiriddin Muhammad Boburning iqtisodiy g`oyalari qaysi asarlarda bayon etilgan?
8. "Akbnoma"da qanday iqtisodiy g`oyalar ilgari surilgan?
9. "Fulusi-adliya" deganda nima tushuniladi va u qaysi davrga tegishli?
10. A.Navoiy boylikni to`plashning qanday yo`llari haqida gapirgan?

5-AMALIY MASHG'ULOTI

6-MAVZU. MERKANTILIZM IQTISODIY TA'LIMOTINING MOHIYATI VA AHAMIYATI

Reja:

1. Merkantilizm vujudga kelishining ijtimoiy-iqtisodiy asoslari
2. Merkantilizm iqtisodiy ta'limotining mohiyati
3. Merkantilizm iqtisodiy ta'limotining tarixiy taqdiri
4. Merkantilizm va hozirgi zamon

Asosiy tushuncha va iboralar: Merkantilizm; monetarizm; manufaktura; savdo kapitalining asosiy tamoyili; kolbertizm; kameralistika; proteksionizm; "siyosiy iqtisod"; aktiv savdo balansi.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Merkantilizm ta'limotining mazmuni va uning bosqichlari, umumiylik va farqlari nimadan iborat?
2. Bu ta'limot vujudga kelishining ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlari.
3. Merkantilizm bo'yicha boylikning asosi nima?
4. Bu ta'limotning ayrim mamlakatlardagi milliy ko'rinishlari o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni aytib bering.
5. Mamlakatda qimmatbaho metallar miqdorini ko'paytirish uchun qanday choralar ko'rilgan?
6. "Aktiv savdo", "savdo saldosi" iborolari nimani anglatadi?
7. Merkantilizm ta'limotining taniqli namoyandalari kimlar?
8. "Kapitalning dastlabki jamg'arilishi" nimani anglatadi, uning asosiy manbalari nima? Sanab bering.
9. Jon Lo tizimining mohiyati, ahamiyati, inqirozining sabablari.
10. Aksioner jamiyatlarining moliya tizimida "Piramida" usulining mohiyati.
11. Merkantilizm ta'limotining tarixiy ahamiyati va taqdiri.
12. Bu ta'limotning hozirgi davr iqtisodiy ta'limotlariga ta'siri.

6-AMALIY MASHG'ULOTI

ANGLIYA VA FRANSIYADA KLASSIK (MUMTOZ) MAKTABNING SHAKLLANISHI. FIZIOKRATIZM IQTISODIY TA'LIMOTI

Reja:

1. Klassik (mumtoz) iqtisodiy maktab paydo bo'lishining tarixiy shart-sharoitlari va uning xarakteristikasi
2. V.Petti - Angliya klassik iqtisodiy maktabining asoschisi
3. Fransiyada klassik iqtisodiy maktabning vujudga kelishi. P.Buagilberning iqtisodiy qarashlari
4. Fiziokratizm iqtisodiy ta'limoti vujudga kelishining tarixiy shart-sharoitlari va uning mohiyati
5. F.Kenye - fiziokratizm ta'limotining asoschisi. Uning "Iqtisodiy jadval" asaridagi g'oyalar
6. A.Turgo va uning iqtisodiy ta'limoti
7. Fiziokratizmning ahamiyati va uning tarixiy taqdiri

Asosiy tushuncha va iboralar: Klassik (namunaviy) maktab; mehnat boyluk manbayi; tabiiy va siyosiy baholar; pulning miqdori; (iste'mol va almashinuv); V.Pettining ish haqi, renta nazariyalari; yer bahosi; statistika; inson resurslari; P.Buagilber; iste'mol qiymati; ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi; boyluk va qashshoqlik; Fiziokratizm; F.Kenye; tabiiy tartib konsepsiyasi; erkin bozor munosabatlari; unumli va unumsiz mehnat; sof mahsulot; kapital; "Iqtisodiy jadval"; oddiy takror ishlab chiqarish; A.Turgo; qiymat tarkibi; sof bozor iqtisodiyoti; sinflar; E.Kondilyak; subyektiv o'lchovi.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Klassik iqtisodiy maktab vujudga kelishining shart-sharoitlari. Bu maktabning merkantilizmdan asosiy farqi nimadan iborat?
2. V.Pettining iqtisodiy qarashlari, uning uslubi.
3. Qiymat, ish haqi, pul, renta to'g'risidagi g'oyalar.
4. Kapitalizm, xususiy mulk, erkin tadbirkorlikka bo'lgan munosabat.
5. V.Pettining qarashlaridagi cheklanganlik.
6. Fransiyaning shu davrdagi iqtisodiy ahvoli va uning P.Buagilber qarashlariga ta'siri.
7. P.Buagilber nima uchun qishloq xo'jaligini qo'llab-quvvatladi?
8. Fransiya iqtisodiyotini rivojlantirish uchun qanday islohotlar taklif etildi?
9. Proporsional baholar, iqtisodiy inqiroz to'g'risidagi g'oyalar.
10. Nima uchun P.Buagilber pulga qarshi edi?
11. Qiymat tushunchasining talqini.
12. Mo'l-ko'lchilik davrida ham qashshoqlik bo'lishi mumkinligi qanday isbotlanadi? Fiziokratizm so'zining mazmuni va bu ta'limotning asosi nima, uning muhim xususiyatlari nimadan iborat?
13. F.Kenye hayoti va ijodining o'ziga xos tomonlarini ko'rsatib bering. U qaysi sinf manfaatlarini himoya qiladi?
14. "Tabiiy tartib" konsepsiyasi, "sof mahsulot", "unumli" va "unumsiz" mehnat, "unumli" va "unumsiz" sinf, "qo'shimcha mahsulot" tushunchalariga xarakteristika bering.
15. F.Kenyening asosiy asari qanday nomlanadi, u qachon yozilgan va uning asosiy mazmuni nimani ko'rsatadi? Takror ishlab chiqarish jarayoni qanday sikllardan o'tadi? Jadvalni izohlab bering.
16. Kapitalga qanday izoh beriladi, uning bo'laklari jadvalda nimani bildiradi?
17. Nima uchun va qanday sabab bilan sanoat sohalari "unumsiz" deb sanaladi?
18. F.Kenyening qaysi g'oyalari hozirgi davr iqtisodchilari tomonidan foydalanilmoqda?
19. A.Turgoning hayoti va ijodidagi asosiy xususiyatlar nima? Uning bosh asari qanday nomlanadi va u qachon yozilgan?
20. A.Turgo jamiyatni qaysi sinflarga bo'ldi? Uning F.Kenyedan farqi nimada namoyon bo'ladi? Sizingcha qaysi olimning fikri to'g'riroq?
21. A.Turgo tomonidan kapitalning izohi, ishlab chiqarishga qo'yilgan kapitalning o'z-o'zidan o'sib borish qobiliyati qanday tushuntiriladi?
22. Olim davlat xizmatchisi sifatida qanday islohotlarni amalga oshirmoqchi bo'ldi?
23. Fiziokratizm ta'limotining kamchiliklari nimadan iborat, buning sabablarini Siz qanday izohlaysiz?
24. Fiziokratizmning ahamiyati va tarixiy taqdiri to'g'risida nima deya olasiz?
25. E.Kondilyakning dastlabki marjinalistik g'oyalari nimalardan iborat?

7-AMALIY MASHG'ULOTI

KLASSIK IQTISODIY MAKTABNING TO'LA SHAKLLANISHI. ADAM SMIT VA DAVID RIKARDOLAR IQTISODIY TA'LIMOTLARI

Reja:

1. Klassik maktab g'oyalari shakllanishining tarixiy shart-sharoitlari. Klassik iqtisodiy maktabning to'la shakllanishi
2. Smitning iqtisodiy g'oyalari. Uning "Xalqlar boyligi..." asaridagi iqtisodiy qarashlar
3. D.Rikardoning iqtisodiy ta'limoti

Asosiy tushuncha va iboralar: A.Smit; "Xalqlar boyligi"; mehnat taqsimoti; "iqtisodiy odam"; egoizm; "ko`rinmas qo`l"; "muomalaning buyuk g`ildiragi"; qiymatning mehnat nazariyasi; sinflar; ishlab chiqarish omillari va daromadlar to`g`risidagi nazariya; unumli va unumsiz mehnat; milliy boyluk va Smit dogmasi; iqtisodiyotning rivojlanish bosqichlari; mutlaq afzallik nazariyalar; Rikardo; nisbiy afzallik prinsipi; diferensial renta; fritrederlik; Sey, "bozorlar qonuni", ishlab chiqarishning uch asosiy omili; foydalilik.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Klassik iqtisodiy maktabning Angliyada vujudga kelishi qanday ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarda ro'y berdi?
2. Sanoat to`ntarilishi bilan bog`liq bo`lgan siyosiyijtimoiy va iqtisodiy o`zgarishlar nimalardan iborat?
3. A.Smitning bosh iqtisodiy asari qachon yozib tugallandi va undagi asosiy iqtisodiy g`oyalar nima? Olimning tadqiqot metodologiyasi nimaga asoslanadi?
4. Nima uchun A.Smit manufaktura ishlab chiqarishining mafkurachisi bo`lib qoldi?
5. Mehnat taqsimotining ustunlik tomonlari nima va kamchiligi nimada?
6. A.Smitning pul, qiymat, daromadlar, ish haqi, kapital va takror ishlab chiqarish to`g`risidagi ta'limotlariga qisqacha izoh bering.
7. "Smit dogmasi" nima? Uning kamchiligi nima?
8. "laissez faire" va "ko`rinmas qo`l" tamoyillari nimani anglatadi?
9. Xalq boyligi qanday omillarga bog`liq?
10. Nochor ahvolga tushgan iqtisodiyotni rivojlantirish uchun nima qilmoq kerak?
11. Mutlaq afzallik prinsipi nimadan iborat?
12. D.Rikardoning asosiy asaridagi iqtisodiy g`oyalar nimadan iborat?
13. Nima uchun Rikardo fabrika davrining mafkurachisi deb hisoblanadi.
14. Nisbiy afzallik prinsipi nimani anglatadi?

8-AMALIY MASHG'ULOTI

KLASSIK IQTISODIY MAKTABGA MUXOLIF IQTISODIY G'OYALARNING VUJUDGA KELISHI

Reja:

1. XIX asrning birinchi yarimida islohotchilik ilmiy konsepsiyalarining shakllanishi
2. T.R.Maltus va uning "Nufuz nazariyasi"
3. Fransiyada vujudga kelgan J.B.Seyning iqtisodiy ta'limoti. "Sey qonuni"
4. Senior, Bastiya, Keri va boshqalarning iqtisodiy ta'limotlari
5. J.S.Millning iqtisodiy ta'limoti

6. Iqtisodiyotda matematik uslublar (A.O.Kurno, I.G.Tyunen)
7. Klassik maktab ta'limoti va hozirgi zamon
8. S.Sismondining iqtisodiy qarashlari, uning mayda ishlab chiqarish nazariyasi
9. P.J.Prudonning iqtisodiy konsepsiyasi. Prudonizm
10. K.Rodbertusning iqtisodiy g'oyalari

Asosiy tushuncha va iboralar: Maltus; arifmetik va geometrik progressiya; "aholi nufuzi nazariyasi"; tuproq unumdorligi pasayishi qonuni; inqirozlar; senior; tiyilish; so'nggi soat nazariyalari; Bastiya, Keri; iqtisodiy uyg'unlik; iqtisodiy romantizm; mayda ishlab chiqarish; yirik sanoat; doktrina; sentiminital; liberal; eklektik; reksion; liberal narodnik; konsentratsiya; uchinchi shaxslar; xalq banki; ishchi puli; anarxizm. J.S.Mill; ishlab chiqarish qonunlari va taqsimot qonunlari; minimum ish haqi va fiziologik minimum; Kurno, Tyunen; iqtisodiyot va matematik; talabning elastikligi.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. T.Maltus "aholi nufuzi nazariyasi"dagi asosiy g'oya nima?
2. "Proteksionizm" va "Fritrederlik" o'zaro nima bilan farq qiladi?
3. J.B.Seyning asosiy qonuni nimani bildiradi? Izohlab bering.
4. Sey fikricha inqirozlar bo'lishi mumkinmi?
5. "Tuproq unumdorligi pasayib borish qonuni" oqibatlari qanday bo'lishi mumkin?
6. Nima uchun "Uchinchi shaxslar nazariyasi" vujudga keldi?
7. Seniorning "tiyilish" va "so'nggi soat" nazariyalari mohiyatini ochib bering?
8. Bastma va Kerining iqtisodiy uyg'unlik g'oyalarida qanday umumiyliklar bor?
9. J.Millning iqtisodiy qarashlari qanday?
10. J.Mill ishlab chiqarish qonunlari bilan taqsimot qonunlarini qanday baholaydi?
11. Minimum ish haqi va fiziologik minimum nima?
12. J.R.Mak-Kulloxning asosiy g'oyalariga tushuncha bering.
13. Iqtisodiyotda matematik uslub kim tomonidan kiritildi? "Talabning elastikligi" nimani bildiradi? Baho va mahsulot miqdori o'rtasida qanday bog'lanish bor?
14. Tyunenning iqtisodiy modelini izohlab bering. Samarali va samarasiz xo'jalik qanday aniqlanadi?
15. Klassik maktab va hozirgi zamon.
16. Mayda iqtisodiyot nazariyotchilariga xos xususiyatlar nimalardan iborat?
17. S.Sismondining iqtisodiy mavzudagi qanday asarlarini bilasiz?
18. S.Sismondining metodologiyasiga xos xususiyat nimalardan iborat? Uning fikricha boylikning manbayi nima?
19. S.Sismondi ta'limotida qaysi iqtisodiy nazariya asosiy o'rin tutadi?
20. Qiymatning manbayi nima? Uni izohlab bering.
21. Mayda burjua nazariyasining vujudga kelish sabablarini tushuntirib bering.
22. S.Sismondi kapitalizmni qanday tarzda tanqid qildi? Shuni izohlab bering.
23. S.Sismondi daromadni nechta turga bo'ldi?
24. S.Sismondining fikricha iqtisodiy krizisni izohlab bering.
25. S.Sismondining hayoti va ijodining dastlabki yillari haqida nimalarni bilasiz?
26. Prudonning qaysi asarlarini bilasiz va u bu asarlarda qanday nazariyalarni ilgari surgan?
27. Prudon o'z ta'limotida qanday iqtisodiy muammolarga e'tibor bergan?
28. Qaysi iqtisodiy nazariyani ilgari surdi?
29. Prudon davlat tuzumining qanday shaklini ko'rsatib berdi, shuni tushuntirib bering.
30. Prudonning kapitalizmni isloh qilish loyihasining mohiyati nimadan iborat? Unga izoh bering.
31. K.Rodbertus qaysi nazariy maktabning vakili?
32. K.Rodbertusning qiymatning mehnat nazariyasi haqida nimalarni bilasiz?

33. K.Rodbertus qo`shimcha qiymat nazariyasining o`ziga xos xususiyatlarini aytib bering.
34. K.Rodbertus iqtisodiy ta'limotining tutgan o`rni.
35. Kapitalizmni mayda ishlab chiqarish nuqtayi nazaridan tanqid maktabining iqtisodiy ta'limotlar tarixida erishgan yutuqlari va ahamiyati.

9-AMALIY MASHG'ULOTI

BOZOR IQTISODIYOTIGA MUHOLIF - SOTSIALISTIK YO'NALISH MOHIYATI VA UNING TARIXIY TADBIRI

Reja:

1. XIX asrning birinchi yarmidagi xayoliy sotsializmning o`ziga xos xususiyatlari
2. A.Sen-Simon, Sh.Furye va R.Ouen iqtisodiy qarashlari
3. Sotsialist-rikardochilarning (T.Godskin, J.Grey, J.Brey) iqtisodiy qarashlari
4. Marksizm vujudga kelishining tarixiy shart-sharoitlari
5. K.Marksning iqtisodiy ta'limoti
6. Markscha iqtisodiy ta'limotning tarixiy taqdiri

Asosiy tushuncha va iboralar: Nobozor iqtisodiy g`oyalar; assotsiatsiya; yacheyka; falanga; kaos; pamflet; xartiya; chortizm; Marksning qo`shimcha qiymat nazariyasi; kapitalizmning taqdiri; asosiy aylanma kapital; kapitalning organik tuzilishi; aholining absolut va nisbiy qashshoqlashuvi; kapitalizmning o`limi haqidagi g`oyalarning asossizligi; monopolistik kapitalizm; "sotsiolistik" deb atalgan g`oyaning tarixiy taqdiri.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Xayoliy sotsializm vujudga kelishidagi tarixiy shart-sharoitlar.
2. Xayoliy sotsializmning haqiqiy rivojlanish davri qaysi davrga to`g`ri keladi?
3. Xayoliy sotsialistlar adolatli jamiyatga o`tish yo`llarini qanday ko`rsatdilar?
4. Sen-Simonning iqtisodiy qarashlari haqida nimalarni bilasiz?
5. Sen-Simonning qanday asarlarini bilasiz?
6. Sen-Simon fransuz ma'rifatparvarlaridan nimasi bilan farq qiladi?
7. Sen-Simonning jamiyatning rivojlanish konsepsiyasi qanday edi?
8. Sen-Simon o`z asarlarida nimani tanqid qildi?
9. Sh.Furyening iqtisodiy qarashlari haqida nimalarni bilasiz?
10. Sh.Furye qaysi davrda yashadi va ijod etdi?
11. Sh.Furyening qanday asarlarini bilasiz va u bu asarlarida nimalarga e'tibor berdi?
12. Sen-Simon va Sh.Furyening iqtisodiy g`oyalari bir-biridan nimasi bilan farq qiladi?
13. R.Ouenning iqtisodiy konsepsiyasiga xos xususiyatlar nimalardan iborat?
14. R.Ouenning qanday asarlarini bilasiz?
15. R.Ouen iqtisodiy qarashlarining xarakterli xususiyatlari nimalardan iborat?
16. Sotsialist-rikardochilar (J.Grey, T.Godskin, J.Brey)ning iqtisodiy qarashlariga xos xususiyatlar nimalardan iborat?
17. Sotsialist-rikardochilarning namoyandalari yashagan davrning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari.
18. Sotsialist-rikardochilarning qanday asarlarini bilasiz va ular bu asarlarda qanday g`oyalarni ilgari surdilar?
19. Sotsialist-rikardochilar qanday iqtisodiy masalalarga ahamiyat berdilar?
20. Iqtisodiy ta'limotlar tarixida sotsialist-rikardochilarning tutgan o`rni va ahamiyati.
21. Marksizm vujudga kelishining tarixiy shart-sharoitlari nimalardan iborat?

22. K.Marks va F.Engels iqtisodiy ta'limotining asosini nimalar tashkil etadi? qo'shimcha qiymat nazariyasi nima?
23. Ishchilar sinfining absolut va nisbiy qashshoqlanishi deganda nima tushuniladi?
24. Kapitalizm tuzumining o'tkinchi ekanligi nima bilan isbotlanadi?

10-AMALIY MASHG'ULOTI

GERMANIYADAGI TARIXIY MAKTAB G'OYALARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Reja:

1. Germaniya tarixiy maktablarining o'ziga xos xususiyatlari
2. F.Listning iqtisodiy qarashlari
3. Tarixiy maktab (V.Rosher, K.Knis va B.Gildebrand)
4. Yangi tarixiy maktab va "ijtimoiy yo'nalish"

Asosiy tushuncha va iboralar: Tarixiy maktab; F.List; millatning ruhi; iqtisodiy ta'limotlar tarixida tarixiy usul; yangi tarixiy maktab; davlat sotsializmi; benuqson tiplar; pluralizm.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. XIX asrning o'rtalarida Germaniyaning iqtisodiy rivojlanishi xususiyatlarini aytib bering.
2. F.Listning hayoti va ijodi haqida nimalarni bilasiz?
3. F.List iqtisodiy ta'limotlar tarixi fanida qaysi yo'nalishga asos soldi?
4. F.Listning asosiy iqtisodiy asari qanday nomlanadi va unda ko'tarilgan bosh mavzu nimalardan iborat?
5. F.List ta'limotida xo'jalik taraqqiyotining tarixiy bosqichlari qanday ifodalanadi?
6. Tarixiy maktabning asosiy vakillari kimlar? Ular haqida ma'lumot bering.
7. V.Rosherning asosiy iqtisodiy asari, uning uslubiyati nimalardan iborat?
8. K.Knisning tarixiy maktab rivojiga qo'shgan hissasi va uslubiyatini tushuntirib bering.
9. B.Gildebrand taklif etgan insoniyat taraqqiyotining sistemasi qaysi xususiyatlari bilan ajralib turadi?
10. Tarixiy maktabning iqtisodiyot fani rivojiga qo'shgan hissasi va yo'l qo'ygan kamchiliklari haqida gapirib bering.
11. XIX asrning 70-yillarida shakllangan qaysi nazariy maktablarni bilasiz?
12. Bu davrda marksistik ta'limotga qarshi yangicha ilmiy tahlilni maydonga tashlagan olimlar kimlar?
13. Yangi tarixiy maktab asoschilari haqida nimalarni bilasiz?
14. G.Shmoller va L.Brentanoning iqtisodiy mavzudagi asosiy asarlari va uslubiyati haqida gapirib bering.
15. Ijtimoiy-siyosat uyushmasining asosiy vazifalari nimadan iborat?
16. V.Zombart va M.Veberning asosiy iqtisodiy asarlari qaysilar?
17. Eng yangi tarixiy maktab yoki ijtimoiy yo'nalish nazariy maktabining asosiy xususiyatlari nimalardan iborat?
18. Germaniyada shakllangan va XIX-XX asrlarda yangi yo'nalishlarni iqtisodiy ta'limotlar tarixi faniga olib kirgan nazariy maktablarning tutgan o'рни va ahamiyati haqida gapirib bering.

11-AMALIY MASHG'ULOTI

MARJINALIZM TA'LIMOTI VA NEOKLASSIK IQTISODIY MAKTABLAR

Reja:

1. Marjinalizmning umumiy ta'rifi va rivojlanish bosqichlari
2. Avstriya maktabi. Subyektiv - psixologik yo`nalish
3. U.Jevons va L.Valrasning marjinalistik g`oyalari
4. Alfred Marshallning iqtisodiy ta'limoti
5. J.B.Klarkning iqtisodiy ta'limoti
6. V.Paretoning umumiy iqtisodiy muvozanat konsepsiyasi

Asosiy tushuncha va iboralar: Marjinalizm; eng yuqori (chegaraviy) naf; noyoblik; ekonomiks; subyektiv-psixologik; iqtisodiy liberalizm; robinzonada usuli; subyektiv; spekulatsiya; Neoklassika; A. Marshall; "Ekonomiks"; baho, talab, taklif; talab elastikligi; "Marshall xochi"; "iste'mol ortiqchaligi"; "reprezentativ firma"; J.B.Klark; "chegaraviy naflik"; "eng yuqori unumdorlik"; statika va dinamika; V.Pareto; "befarqlik egri chiziqlari"; "Pareto optimumi"

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida vujudga kelgan iqtisodiy ta'limotlarga xos xususiyatlar nimadan iborat?
2. XIX asrning 70-yillarida shakllangan qaysi nazariy maktablarni bilasiz?
3. Bu davrda yangicha ilmiy tahlilni maydonga tashlagan olimlar kimlar?
4. Avstriya maktabining asoschilari kimlar?
5. Marjinalizmning iqtisodiyot fanida tutgan o`rni haqida aytib bering.
6. K.Menger, Ye.Byom-Baverk va V.Fizerning asosiy asarlari qaysilar?
7. U.Jevonsning iqtisodiy mavzudagi asosiy asarlarini aytib bering.
8. L.Valrasning iqtisodiy g`oyasiga qanday tushunchalar asos qilib olingan? Miqdor iste'molining kamayuvchi funksiyasini izohlab bering.
9. Bozorning iqtisodiy muvozanati nimani anglatadi?
10. L.Valras qonunini izohlab bering.
11. A.Marshall bo`yicha bozor bahosi nima?
12. Baho, talab va taklif o`rtasidagi bog`lanish qanday?
13. Taklif elastikligi deganda nima tushuniladi?
14. "Marshall hochi"ning mazmunini izohlab bering?
15. Ishlab chiqarish hajmlari o`sishi va nisbiy ishlab chiqarish xarajatlari o`rtasidagi bog`lanish nima?
16. Doimiy va o`zgaruvchi xarajatlarni izohlang.
17. J.B.Klarkning statik va dinamik iqtisodiyot to`g`risidagi g`oyalari nimani anglatadi?
18. "Eng yuqori unumdorlik qonuni"ning asosiy xususiyatlari.
19. V.Paretoning umumiy iqtisodiy muvozanat konsepsiyasi mohiyati nimadan iborat?
20. Naflikni maksimum qilish uchun nima asos qilib olingan?
21. V.Paretoning "befarqlik egri chiziqlari" nimani bildiradi?
22. Pareto optimumini izohlang.

12-AMALIY MASHG'ULOTI

INSTITUTIONALIZM YO'NALISHI MOHIYATI VA AHAMIYATI

Reja:

1. Institutsionalizmning asosiy xususiyatlari
2. T.Veblen g`oyalari
3. Jon R.Kommons qarashlari
4. Uesli Kler Mitchell g`oyalari
5. Ijtimoiy-institutsional yo`nalish evolutsiyasi

Asosiy tushuncha va iboralar: Institutsionalizm; ijtimoiy-psixologik, ijtimoiy-huquqiy, konyunktur-statistik oqimlar; T.Veblen; "Veblen effekti"; R.Kommons; huquq institutlari; monopoliyaga qarshi choralar; ma'muriy kapitalizm; U.Mitchell; siklik rivojlanish; prognoz.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Institutsionalizm paydo bo`lishining shart-sharoitlari.
2. Institutsionalizmning mohiyati va o`rganish metodologiyasi nimalardan iborat?
3. Uning asosiy oqimlari va mafkurachilari kim?
4. Institutlar deganda nimalar ko`zda tutiladi?
5. T.Veblenning asosiy asaridagi g`oyalar, "Veblen effekti" nimani anglatadi?
6. J.Kommonsning asosiy g`oyalari, hukumatni isloh qilish islohotlari mohiyati nimadan iborat?
7. Ma'muriy kapitalizm nima?
8. Konyuktur - statistik oqimning mohiyati, U.Mitchell g`oyalarining asosi nimani anglatadi?
9. N.D.Kondratyevning siklik rivojlanishi konsepsiya nima?
10. Institutsionalizmning evolutsiyasi davridagi olimlar va ularning g`oyalari.

13-AMALIY MASHG'ULOTI

JON MEYNARD KEYNS TA'LIMOTI VA NEOKEYNSCHILIK

Reja:

1. J.M.Keynsning iqtisodiy ta'limoti
2. Keynchilar va nokeynschilar
3. Keynschilikning AQSHdagi xususiyatlari. Iqtisodiy o`rish nazariyalari
4. Keyns g`oyalarining hozirgi davrdagi ahamiyati

Asosiy tushuncha va iboralar: Keyns; davlatning iqtisodiyotga aralashuvi; "Umumiy nazariya...", aralash iqtisodiyot; psixologik qonun; bandlik, milliy daromad, investitsiya; foiz, likvidlik; multiplikator; keynschilik; AQSHdagi keynschilik; akselerator; Fransiya keynschilari; indikativ rejalashtirish.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Keyns ta'limotining mohiyati, "Bandlik, foiz va pulning umumiy nazariyasi" asari to`rsida nima bilasiz?

2. Davlat iqtisodiyotga nima uchun aralashuvi kerak?
3. Keynes ta'limotiga qanday shart- sharoitlar asos qilib olingan?
4. Keynesning "psixolog qonuni" nimani anglatadi?
5. Investitsiya, multiplikator koeffitsienti nima?
6. Foiz, likvidlikning mohiyati nimada?
7. Davlatning iqtisodiyotga arashuvi doiralari qanday?
8. Amerika va Yevropadagi keynschilik xususiyatlari nima?
9. Domar- Xarrodning iqtisodiy o`shish nazariyalari nimani bildiradi?
10. Keynes ta'limotining hozirgi davrdagi ahamiyati nimadan iborat?

14-AMALIY MASHG'ULOTI

NOMUKAMMAL RAQOBAT BOZORI NAZARIYALARI

Reja:

1. Nomukammal bozorning xususiyatlari
2. E.Chemberlinning monopolistik raqobat nazariyasi
3. J.Robinsonning iqtisodiy ta'limoti

Asosiy tushuncha va iboralar: Nomukammal raqobat; E.Chemberlin; monopoliya; mahsulot differentsiatsiyasi; tovarning alohida, individual xususiyatlari; tovar sifati va reklama; baholanmaydigan omillar; quvvatlar ortiqchaligi fenomeni; J.Robinson; monopoliyaga munosabat; monopsoniya, xaridor monopoliyasi; "samaradorlik yoki adolat".

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Nomukammal raqobat bozori nazariyalarining paydo bo`lish shart-sharoitlari qanday?
2. E.Chemberlin monopoliya deganda nima tushuniladi?
3. "Mehnat diffentsiatsiyasi" nimani bildiradi?
4. Baholanmagan raqobat omillari nima
5. Monopolistik raqobat sharoitda "Kuvvatlar ortiqchaligi fenomeni" nima?
6. J.Robinsonning monopoliyaga munosabati, mukammal va nomukammal raqobat nima?
7. Monopsoniya nima?

15-AMALIY MASHG'ULOTI

NEOLIBERALIZM G'OYALARINING MOHIYATI VA AHAMIYATI

Reja:

1. Neoliberalizmning umumiy xususiyatlari
2. Ijtimoiy bozor xo`jaligi konsepsiyasi
3. Chikago monetarizm maktabi
4. Neoliberalizmning boshqa oqimlari

Asosiy tushuncha va iboralar: Neoliberalizm; davlat roli; "sport sud'yasi"; "Lippman kollokviumi"; ijtimoiy bozor xo`jaligi; Rebke, Ryustov, Oyken, Edxard; ordoliberalizm; "rasmiylashgan jamiyat"; iqtisodiy tizim tiplari; monetarizm; Fillips egri chizig`i; Fridman; "ishsizlik tabiiy normasi"

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Neoliberalizm vujudga kelishining shart-sharoitlari, keynschilikdan farqi nimada?
2. Davlatning vazifasi, "tunggi qoravul", "sport sudyasi" nimani anglatadi?
3. Lippman "Kollokviumm" nimani anglatadi?
4. "Ordoliberalizm"ning mohiyati nimada ko`rinadi?
5. "Ijtimoiy bozor xo`jaligi", uning tiplarini izohlang.
6. Chikogo maktabining monetar konsepsiyasi, Fillips egri chizig`ining mohiyati nimada?
7. Fridmanning "ishsizlik tabiiy normasi"ni tushuntirib bering.
8. Mizes, Xayeklarning iqtisodiy g`oyalari mohiyati nima?
9. Lukasning "ratsional kutilmalar" nazariyasi nima to`g`rida?

16-AMALIY MASHG`ULOTI

HOZIRGI ZAMON IQTISODIY TA'LIMOTLARI EVOLYUTSIYASI

Reja:

1. Neoklassik sintez konsepsiyasining mohiyati
2. Neoklassik sintez konsepsiyasining yangi versiyalari
3. P.Samuelsonning "Ekonomiks" asaridagi g`oyalar
4. Ekonometrikaning hozirgi zamon asosiy yo`nalishlari

Asosiy tushuncha va iboralar: Neoklassik sintez ; Samuelson; inqirozsiz iqtisodiy sikl; Nobel mukofoti laureatlari; "Ekonomiks"; cheklangan resurs; o`sb boruvchi iste'mol; Ekonometrika evolutsiyasi; ekonometrika sohasidagi respublikamiz olimlari.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Neoklassik sintezning mohiyati.
2. P.Samuelsonning "Ekonomiks" asaridagi asosiy g`oyalar.
3. "Ekonomiks" asarida qaysi olimlarning fikrlari tanqid qilinadi?
4. Yangi yo`nalishning o`ziga xos xususiyatlari.
5. Iqtisodiyot bo`yicha Nobel mukofotlari qachondan beri topshiriladi? Bir necha mashhur laureatlarga xarakteristika bering.
6. Ekonometrikaning hozirgi davrdagi asosiy yo`nalishlari qanday muammolarni hal etadi?
7. Respublikamiz olimlarining ekonometrika sohasidagi ishlarini izohlab bering.

17-AMALIY MASHG`ULOTI

JAHON XO`JALIGI TO`G`RISIDAGI IQTISODIY G`OYALAR

Reja:

1. Xalqaro iqtisodiy integratsiya. Nisbiy afzallik konsepsiyasi. Savdo-sotiqning marjinalistik nazariyalari
2. Xalqaro mehnat taqsimotini tadqiq etishdagi tanqidiy yo`nalish
3. Valuta munosabatlari tahlili, jahon pulining yangi metall konsepsiyasi, "Suzib yuruvchi kurs"
4. Jahonshumul iqtisodiy muammolar. Rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyoti to`g`risidagi g`oyalar

Asosiy tushuncha va iboralar: Jahon xo`jaligi; mehnat taqsimoti; ixtisoslashuv; integratsiya; mutlaq afzallik; nisbiy, solishtrima afzallik; Xeksher-Olin-Samuelson modeli;

investitsiya; kapital harakati; rivojlanayotgan mamlakatlar; insoniy rivojlanish konsepsiyalash quvvati; xalqaro iqtisodiy ittifoqlar.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Jahon xo`jaligi deganda nimani tushunamiz va u qachon vujudga kela boshlagan?
2. Xalqaro iqtisodiy integratsiya nima, uning obyektiv zarurati nimaga asoslanadi?
3. Solishtirma afzallik konsepsiyasi, solishtirma harajatlar prinsipi nimani anglatadi?
4. "Ishlab chiqarish omillarining xalqaro taqsimoti" nazariyasining asoslari nima?
5. Kapital chiqarishning neokeynschilik ta'limoti qachon shakllandi va uning mohiyati nima?
6. Xalqaro monopoliyalar (transmilliy korporatsiyalar) nima? Ular to`g`risida qanday ta'limotlar mavjud?
7. Iqtisodiy integratsiya to`g`risidagi nazariyalarga ta'rif bering.
8. Valuta munosabatlarining mohiyati nima, valutaning elastik kursi qaysi omillarga bog`liq?
9. Jahondagi asosiy iqtisodiy va ijtimoiy muammolar nimalardan iborat? Mamlakatlar rivojlanishidagi notekislik sabablari nima?
10. Rivojlanayotgan mamlakatlarning iqtisodiy ahvoli va uni yaxshilashga oid nazariyalarni ta'riflab bering.
11. Yangi xalqaro iqtisodiy tartibning mohiyati nima, unga qachondan o`tila boshlandi? Bu tartib qanday qoidalarga asoslanadi?
12. "Insoniy rivojlanish konsepsiyasi"ning mohiyati nimalardan iborat?

18-AMALIY MASHG'ULOTI

O`ZBEKISTONDA MILLIY BOZOR IQTISODIYOTI SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHINING TAVSIFI

Reja:

1. Ma'muriy - buyruqbozlik iqtisodiyoti oqibatlarini va tub islohotlar zaruriyati
2. O`tish davri tavsifi va uning milliy xususiyatlari
3. Iqtisodiy islohotlarning milliy modeli va yangi asr strategiyasi
4. Bozor munosabatlariga o`tish bosqichlariga oid qarashlar tahlili

Asosiy tushuncha va iboralar: Bozor iqtisodiyotiga o`tish; ma'muriy buyruqbozlik tizimi; mustabid tizim merosi; o`tish zaruriyatining omillari; "o`zbek modeli"; o`tish davri davomiyligi; o`tish davri bosqichlari; tartibga solinadigan bozor iqtisodiyotiga yondoshuvlar; iqtisodiyot negizi; ustuvor yo`nalishlar; tarkibiy o`zgarishlar maqsadlari; inson taraqqiyoti indeksi; islohotlarni tasniflash; yutuq va muammolar.

Nazorat va mulohaza uchun savollar

1. Ma'muriy-buyruqbozlik iqtisodiyotining mohiyati va uning oqibatlarini izohlang.
2. Bozor iqtisodiyotiga o`tish deganda nimani tushunasiz?
3. O`tish davri davomiyligi qancha bo`lishi mumkin?
4. O`tish davridagi umumiy qoidalar nimadan iborat?
5. "O`zbek modeli" nima?
6. Milliy iqtisodiyotning negizini nima tashkil etadi?
7. Milliy iqtisodiy islohotlar modelining xususiyatlari.
8. Islohot bosqichlariga oid qanday qarashlar mavjud?
9. Milliy iqtisodiyotning ilmiy-nazariy manbalarini kengaytirishda hissa qo`shayotgan olimlar kimlar?